

Asociația pentru Democrație Participativă
Association for Participatory Democracy
Str. Alecsandri 97, Chișinău MD-2012, Republica Moldova
Tel. (373-22) 21 34 94; Tel./Fax: (373-22) 21 29 92
E-mail: adept@e-democracy.md; web: www.e-democracy.md

RAPORT DE MONITORIZARE

„Activitatea Parlamentului Republicii Moldova în anul 2011”

Chișinău, Ianuarie 2012

CUPRINS

INTRODUCERE. Repere metodologice.....	3
Secțiunea 1. Evoluțiile cadrului legislativ-normativ al funcționării parlamentului	4
Secțiunea 2. Statistica actelor legislative examinate de parlament în 2011	6
Secțiunea 3. Activitatea fracțiunilor parlamentare	8
Secțiunea 4. Activitatea de control parlamentar.....	10
Secțiunea 5. Activitatea deputaților	14
Secțiunea 6. Transparență și cooperarea cu societatea civilă.....	19
Secțiunea 7. Recomandări	21
ANEXE	23

Acest Raport este realizat de Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT) și reprezintă una dintre activitățile proiectului *Promoting Accountability of Elected Officials. Effective tools for empowering civil society to monitor MPs mandate performance*, implementat de ADEPT în parteneriat cu Institutul pentru Politici Publice București (IPP), cu sprijinul financiar al The National Endowment for Democracy (NED).

INTRODUCERE. REPERE METODOLOGICE

În iunie 2011, Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT (Republica Moldova) și Institutul pentru Politici Publice din București (România) au demarat un proiect comun, intitulat „Responsabilizarea demnitarilor aleși: mecanisme eficiente pentru eficientizarea monitorizării performanțelor membrilor Parlamentului”¹. Proiectul a inclus activități pe câteva dimensiuni: a) evaluarea situației de moment privind activitatea parlamentară (legislativă, de control, reprezentare) și transparența acesteia; b) elaborarea și diseminarea bunelor practici în materie de monitorizare și influențare a activității parlamentare; c) schimb de experiență; constituirea unei platforme civice pentru sporirea gradului de transparență a activității parlamentare și a responsabilității individuale a deputaților în Parlament etc. Activitățile respective au fost realizate în scopul de a consolida capacitățile organizațiilor societății civile în monitorizarea activității parlamentare și pentru a crea o platformă civică menită să contribuie la sporirea responsabilității Parlamentului. De asemenea, a fost dorită perfecționarea mecanismelor de asigurare a transparenței și a responsabilității parlamentarilor, utilizând în acest scop bunele practici și schimbul de experiență între experții din România și Republica Moldova.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT monitorizează activitatea parlamentară pe parcursul ultimilor 10 ani și în această perioadă s-au produs schimbări importante în funcționarea Parlamentului ca instituție, dar și a deputaților în calitatea lor de corp legiuitor și reprezentanți ai poporului. Cu toate acestea, problemele de imagine negativă a instituției parlamentare nu numai că nu au fost soluționate, ci chiar s-au agravat în ultimul an, încrederea în instituția Parlamentului ajungând la cea mai joasă cotă înregistrată în ultimii 10 ani prin sondajele sociologice².

Prezentul raport este elaborat cu scopul de a prezenta o viziune externă și independentă despre primul an de activitate a Parlamentului de legislatura a XIX, ales în rezultatul alegerilor anticipate din 28 noiembrie 2011. Este pentru prima dată, când printr-un singur document se acoperă aspecte legate de domeniul *juridice* (legislația pertinentă și evoluția acesteia), *politice* (control parlamentar, activismul deputaților) și *sociale* (colaborarea cu societatea civilă și subiecții interesați). Raportul este bazat în cea mai mare parte pe datele statistice și informațiile existente pe pagina web a Parlamentului, precum și în bazele de date privind legislația Republicii Moldova. De asemenea, în cadrul cercetării au fost utilizate stenogramele ședințelor plenare ale Parlamentului, informații din mass-media și rapoarte ale unor instituții neguvernamentale ce au monitorizat diverse aspecte ale activității parlamentare.

La finele anului 2011 ADEPT a lansat un Apel pentru asigurarea transparenței și informării publice în activitatea Parlamentului Republicii Moldova³, căruia au subscris 36 de organizații neguvernamentale și urmare a căruia în premieră, pe pagina web a Parlamentului au fost publicate informații despre prezența deputaților la ședințele plenare, despre activitatea legislativă și reprezentativă a deputaților⁴. În baza informațiilor publicate de Secretariatul Parlamentului, în raport au fost analizate și prelucrate statistic informații referitoare la deputații din toate fracțiunile parlamentare, precum și despre deputații neafiliați, cu scopul de a prezenta informații concludente despre: - prezența la ședințele plenare; - inițiativele legislative promovate de fracțiunile parlamentare și fiecare deputat aparte (individual sau în grup); - intervențiile publice ale deputaților (activitate de control parlamentar/ poziție politică).

¹ Proiectul „Promoting Accountability of Elected Officials: Effective tools for empowering civil society to monitor MPs mandate performance”.

² Conform ultimului sondaj de opinie publică „BOP-noiembrie 2011”, au încredere în Parlament ~ 13% de cetățeni.

³ Apelul este disponibil pe: <http://www.e-democracy.md/files/apel-transparența-parlament.pdf> și în Anexa 3 la Raport.

⁴ Informații disponibile la adresa web: <http://parlament.md/SOCIETATEACIVILA/Rapoarte/tabid/109/Default.aspx>.

Secțiunea 1.

EVOLUȚIILE CADRULUI LEGISLATIV-NORMATIV AL FUNCȚIONĂRII PARLAMENTULUI

1.1. Prin **Legea nr.96/21.05.2010** s-a stabilit că pe lângă fracțiunile parlamentare constituite în baza listelor partidelor ce au trecut pragul electoral, în Parlament poate fi constituită o singură fracțiune parlamentară din cel puțin 5 deputați independenți și/sau deputați neafiliați.

Aplicare practică: În perioada 2010-2011, în Parlamentul Republicii Moldova nu a fost constituită nici o fracțiune parlamentară din deputați neafiliați/independenți. În prezent, în parlament există 4 deputați care se declară neafiliați, iar în ultimul timp toți aceștia au obținut și un „veșmînt politic”⁵.

1.2. Prin **Legea nr.8/10.02.2011** s-a stabilit că președinții fracțiunilor parlamentare sînt asistați de un cabinet propriu, că deputatul poate fi ajutat în activitatea sa de un asistent remunerat și de asistenți voluntari, iar anumite plăți în favoarea deputaților (diurne, plăți compensatorii) vor fi aprobate de Biroul permanent al Parlamentului (nu de către Parlament). Aceeași Lege a stabilit că Biroul Permanent al Parlamentului aprobă structura, efectivul și statul de funcții al Secretariatului Parlamentului, precum și condițiile specifice de salarizare și de compensare a cheltuielilor aferente pentru funcționarii publici din cadrul Secretariatului.

Aplicare practică: Cabinetele președinților de fracțiuni au fost constituite din 3-6 funcționari. Reglementările referitoare la angajarea asistenților remunerați pentru deputații în Parlament urmau să fie aplicate începînd cu 1 ianuarie 2012, în acest sens au fost prevăzute și resurse financiare, însă la finele lunii ianuarie 2012 procesul respectiv de angajare nu a demarat⁶. De asemenea, Biroul permanent al Parlamentului nu a aprobat regulamentul și noua structură a Secretariatului Parlamentului, acesta rămînînd să activeze cu un număr de 194 de funcționari (personal scriptic)⁷.

1.3. Prin **Legea nr.103/19.05.2011** articolul 4 din Legea despre statutul deputatului în Parlament a fost modificat în scopul de a permite persoanelor mandatate de Parlament cu misiuni temporare în organele centrale ale administrației de stat să cumuleze exercitarea acestei misiuni cu mandatul de deputat pe o durată de cel mult 6 luni.

Aplicare practică: Oficial, modificarea respectivă a fost motivată prin necesitatea executării Hotărîrii Curții Constituționale nr.9 din 08.04.2010, care a stabilit că prevederile ce admiteau posibilitatea cumulării mandatului de deputat cu funcții obținute prin „numire” în alte organele ale puterii de stat au încălcat principiul constituțional al separației și colaborării puterilor și erau în contradicție cu dispozițiile constituționale privind exercițiul mandatului de deputat, incompatibilitățile calității de deputat și de membru al Guvernului. În același timp, reglementările din Legea despre statutul deputatului în Parlament rămîn sub bănuiala neconstituționalității și ilegalității, deoarece, legislația Republicii Moldova nu conține reglementări clare privind mandatarea deputaților pentru exercitarea unor „misiuni temporare în organele administrației de stat”. În general, Legea despre statutul deputatului este un act legislativ învechit (a fost adoptat la 07.04.1994, înainte de adoptarea Constituției RM și ulterior a fost modificat de circa 30 de ori) și necesită revizuire cardinală/substituire printr-un nou act legislativ, corespunzător cerințelor actuale.

⁵ Deputatul Mihai Godea este președinte al Partidului Acțiunea Democratică, constituit în noiembrie 2011; deputații Igor Dodon, Zinaida Greceanii și Veronica Abrameciuc fac parte din „Grupul socialiștilor”, Igor Dodon devenind lider al Partidului Socialiștilor din Republica Moldova la finele anului 2011.

⁶ Parlamentul nu a stabilit reglementări clare referitoare la condițiile pe care să le întrunească viitorii asistenți (studii, calificări, experiență, conflicte de interese, lipsa antecedentelor) și nici despre statutul acestora (drepturi, obligații, criteriile de remunerare, responsabilitate etc.).

⁷ Hotărîrea Parlamentului nr.22-XV din 29.03.2001, art.1.

1.4. În anul 2000, Constituția Republicii Moldova a fost revizuită și completată cu prevederi referitoare la posibilitatea angajării răspunderii Guvernului în fașa Parlamentului pe marginea unor documente politice sau a unor proiecte de legi. La 27 august 2011, Guvernul a promovat prin intermediul mecanismului de angajare a răspunderii față de Parlament **Legea nr.184 pentru modificarea și completarea unor acte legislative**⁸. În perioada respectivă, Parlamentul nu se afla în sesiune ordinară și nu a fost convocat în sesiune extraordinară pentru a examina solicitarea Guvernului.

Aplicare practică: Prin Hotărârea nr.28 din 22.12.2011, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională Legea nr.184 din 27.08.2011 privind modificarea și completarea unor acte legislative, întrucât a fost încălcată procedura de adoptare a acesteia. Curtea a observat că deși au trecut 11 ani de la introducerea în art.106¹ al Constituției a mecanismului angajării răspunderii, procedura respectivă nu este detaliată suficient în Regulamentul Parlamentului. Curtea Constituțională a atras atenția asupra necesității modificării și completării Regulamentului de activitate, pentru a reglementa clar procedurile de angajare a răspunderii și mecanismul delegării legislative.

Concluzii privind evoluțiile cadrului legislativ-normativ al funcționării Parlamentului:

- Regulamentul Parlamentului nu a reglementat clar și fără echivoc situațiile și procedurile aplicabile în cazurile când deputații intrați pe lista unor concurenți electorali își schimbă apartenența politică;
- rămân reglementate ambiguu și defectuos o serie de proceduri parlamentare⁹, inclusiv relațiile cu Guvernul (cazul Legii nr.18/27.08.2011, promovate prin angajarea răspunderii);
- funcționarea și finanțarea structurilor care asigură activitatea fracțiunilor parlamentare este puțin transparentă și nu se supune unui control administrativ sau public extern, în acest domeniu pot fi admise abuzuri;
- activitatea deputaților care nu au funcții de conducere administrativă sau politică nu este asistată de personal calificat și nu este suplinită prin resurse financiare și tehnice adecvate statutului de reprezentant al poporului, aflat în serviciul poporului;
- prin modificările ce au lărgit competențele Biroului permanent, Parlamentul a făcut mai puțin transparente reglementările despre remunerarea angajaților Parlamentului, structura Secretariatului și aspectele vizînd asigurarea logistică și financiară a Parlamentului;
- reglementările despre statutul deputatului sînt învechite și necesită actualizare complexă;
- reglementările referitoare la activitatea structurilor ce asigură funcționarea Parlamentului nu au fost actualizate și promovate în procedură rapidă, lipsa sau imperfecțiunea lor a constituit temei pentru eschivarea de la responsabilitate în cazul unor decizii dubioase¹⁰.

⁸ Modificările au fost promovate sub pretextul necesității anihilării unor „atacuri asupra instituțiilor bancare”, dar au prevăzut și modificări de ordin general, privind procedura judecătorească civilă și funcționarea sistemului de executori (privati).

⁹ A se vedea în acest sens și Raportul OSCE/ODIHR de evaluare a procesului legislativ din Republica Moldova, Document nr: 167/2010 (LH/YA).

¹⁰ A se vedea în acest sens HP nr. 198 din 13.10.2011, adoptată în baza raportului Comisiei de anchetă privind cazul „Legea taxei cazino”, care invocă necesitatea unor reglementări perfecționate în instrucțiunile vizînd procesul de redactare și semnare a legilor și în fișele de post ale angajaților parlamentului.

Secțiunea 2.

STATISTICA ACTELOR LEGISLATIVE EXAMINATE DE PARLAMENT ÎN 2011

Conform art.60 alin.(1) al Constituției Republicii Moldova, Parlamentul este unica autoritate legislativă a statului și în conformitate cu art.66 al Legii Supreme, are ca atribuții de bază adoptarea legilor, hotărârilor și moțiunilor.

Din informațiile disponibile la Secretariatul Parlamentului, în anul 2011, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un număr total de 289 de acte legislative. Dintre acestea, 195 de acte adoptate de Parlament au fost cu statut de legi, iar 94 de acte adoptate au avut forma de hotărâri ale Parlamentului.

Până la data întocmirii prezentului Raport, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova¹¹ erau publicate 174 de legi (*Fig.1*).

Fig.1. Obiectul de reglementare al legilor adoptate de Parlament în anul 2011

Legi cadru (conținut complex / conținând reglementări noi pentru un anumit domeniu) ¹²	Legi privind aprobarea unor documente de politici (conținut complex, dar fără putere normativă) ¹³	Legi pentru ratificarea / aderarea la acte internaționale	Legi privind importul unor automobile și bunuri (de aplicare unică / individuală)	Legi de modificare / completare a unor acte legislative
6	2	42	21	103
3,4%	1,1%	24,1%	12,1%	59,2%

Până la data întocmirii Raportului erau publicate 77 hotărâri ale Parlamentului, analiza obiectului de reglementare a cărora relevă următorul tablou (*Fig.2*).

Fig.2. Analiza obiectului de reglementare a hotărârilor adoptate de Parlament în anul 2011

Hotărâri pentru aprobarea unor documente de politici (conținut complex, dar fără putere normativă) ¹⁴	Hotărâri derivate din activitatea de control parlamentar (rapoarte, formare comisii de anchetă)	Hotărâri privind numiri / eliberări în / din funcții publice și pentru aprobarea bugetelor unor instituții / alocații pentru destinații speciale	Hotărâri de alt gen (cu caracter individual, fixarea datei alegerilor)
3	15	41+6	12
3,9%	19,5%	61%	15,6%

¹¹ La întocmirea raportului au fost utilizate actele legislative publicate în Monitorul Oficial până la data de 27.01.2012.

¹² Legile-cadru: Legea 180/19.12.2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate; Legea monumentelor de for public, 192/30.09.2011; Legea 86/28.07.2011 cu privire la simbolurile publice; Legea 155/21.07.2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice; Legea 133/08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal; Legea 87/21.04.2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești.

¹³ Legea 231/25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016; Legea 35/03.03.2011 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pe anii 2011-2014 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pe anii 2011-2014.

¹⁴ Hotărârile Parlamentului: Hotărârea 154/21.07.2011 pentru aprobarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2015; Hotărârea 153/15.07.2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova; Hotărârea 90/12.05.2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014.

Important: Media numărului de acte legislative adoptate în cele 61 de ședințe ale Parlamentului din anul 2011 constituie mai puțin de 5 acte legislative pe ședință plenară și dacă ținem cont de faptul că peste 1/3 legi și circa 2/3/ din hotărâri nu au avut conținut normativ sau purtau caracter individual, statistica examinării actelor legislative în Parlament denotă un randament redus.

Concluzii privind statistica actelor legislative examinate de Parlament:

- din toate actele legislative examinate și adoptate de Parlament, un număr foarte mic (circa 4%) sînt acte cu caracter complex/general și de politici;
- absoluta majoritate a documentelor adoptate de legislativ fie că intervin în acte/domenii adoptate anterior, fie că soluționează probleme de ordin nesemnificativ, cu caracter individual sau de aplicare unică;
- lipsa unui program legislativ complex denotă abordări neordonate și sporadice în activitatea legislativă;
- numărul mare de modificări și completări în actele legislative anterioare reduce din stabilitatea și previzibilitatea cadrului legislativ, contribuie indirect la creșterea nihilismului juridico-social.

Secțiunea 3. ACTIVITATEA FRAȚIUNILOR PARLAMENTARE

Din informațiile disponibile pe pagina web a Parlamentului pot fi sintetizate date statistice despre activitatea legislativă a fracțiunilor parlamentare, manifestată prin inițierea și promovarea proiectelor de acte legislative (Fig.3-6).

Fig.3. Inițiative legislative ale Frațiunii Partidului Democrat din Moldova (PDM)

Număr de deputați în fracțiune / procent din numărul total de deputați (101)	Numărul total de inițiative legislative înregistrate de deputații fracțiunii PDM (individual, în grup, împreună cu deputați din alte fracțiuni)	Adoptate	La faza inițială (inițiere)	La faza tranzitorie (examinare, dezbatere, adoptare)
15	47	6*	18	23
<i>15%</i>		<i>12,8%</i>	<i>38,3%</i>	<i>48,9%</i>

* dintre care 2 inițiative în comun cu deputații fracțiunilor PLDM și PL (PDM+PLDM+PL) și câte o inițiativă în comun cu deputații fracțiunii PL (PDM+PL) și a fracțiunii PLDM (PDM+PLDM).

Fig.4. Inițiative legislative ale Frațiunii Partidului Liberal (PL)

Număr de deputați în fracțiune / procent din numărul total de deputați (101)	Numărul total de inițiative legislative înregistrate de deputații fracțiunii PL (individual, în grup, împreună cu deputați din alte fracțiuni)	Adoptate	La faza inițială (inițiere)	La faza tranzitorie (examinare, dezbatere, adoptare)
12	81	6**	18	57
<i>12%</i>		<i>7,4%</i>	<i>22,2%</i>	<i>70,4%</i>

** dintre care 2 inițiative în comun cu deputații fracțiunilor PLDM și PL (PDM+PLDM+PL) și o inițiativă în comun cu deputații fracțiunii PDM (PL+PDM).

Fig.5. Inițiative legislative ale Frațiunii Partidului Liberal Democrat din Moldova (PLDM)

Număr de deputați în fracțiune / procent din numărul total de deputați (101)	Numărul total de inițiative legislative înregistrate de deputații fracțiunii PLDM (individual, în grup, împreună cu deputați din alte fracțiuni)	Adoptate	La faza inițială (inițiere)	La faza tranzitorie (examinare, dezbatere, adoptare)
32 (31)	70	9***	27	35
<i>32 (31)%</i>		<i>12,9%</i>	<i>38,6%</i>	<i>50%</i>

*** dintre care 2 inițiative în comun cu deputații fracțiunilor PLDM și PL (PDM+PLDM+PL) și o inițiativă în comun cu deputații fracțiunii PDM (PLDM+PDM).

Fig.6. Inițiative legislative ale Frațiunii Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM)

Număr de deputați în fracțiune / procent din numărul total de deputați (101)	Numărul total de inițiative legislative înregistrate de deputații fracțiunii PLDM (individual, în grup, împreună cu deputați din alte fracțiuni)	Adoptate	La faza inițială (inițiere)	La faza tranzitorie (examinare, dezbatere, adoptare)
42 (39)	29	0	11	18
<i>42 (39)%</i>		<i>0%</i>	<i>37,9%</i>	<i>46,2%</i>

Despre complexitatea celor 15 inițiative legislative care au fost înregistrate și adoptate în 2011, putem judeca după faptul că 9 dintre acestea au vizat importul de bunuri sau autovehicule.

Concluzii rezultate din analiza activității legislative a fracțiunilor parlamentare:

- randamentul (gradul de acceptare și adoptare) a inițiativelor legislative pe toate fracțiunile parlamentare este relativ mic (circa 10%);

- în grade comparabile și în funcție de anumiți parametri, randamentul fracțiunii PDM (~13%) poate fi considerat unul mai bun, decât în cazul celorlalte fracțiuni;
- neacceptarea nici uneia dintre inițiativele legislative ale PCRM denotă tendențiozitate din partea majorității parlamentare și neglijarea opiniei opoziției;
- numărul mic de inițiative legislative ale deputaților PCRM este puțin explicabil, dacă ținem cont de faptul că este fracțiunea cea mai numeroasă în Parlament și are experiență îndelungată de aflare la guvernare, prezumându-se că posedă capacități administrative și resurse umane necesare pentru activitate prolifică de creație legislativă.

Secțiunea 4. ACTIVITATEA DE CONTROL PARLAMENTAR

Conform articolului 66 al Constituției, printre atribuțiile de bază ale Parlamentului este exercitarea controlului parlamentar asupra puterii executive, iar o serie de dispoziții constituționale și legislative stabilesc mecanismele de exercitare a controlului parlamentar asupra unor instituții independente.

4.1. Audieri privind activitatea executivului și a unor instituții aflate sub control parlamentar

Audierile inițiate de Prim-ministru în octombrie 2011. La 13 octombrie 2011, Primul-ministru a prezentat în ședința plenară a Parlamentului un raport „pe marginea atacurilor care au avut loc la acționariatele mai multor bănci”¹⁵, în finalul căruia a solicitat:

- demiterea din funcție a directorului Serviciului de Informații și Securitate, a Procurorului General și a președintelui Comisiei Naționale a Pieței Financiare;
- crearea unei comisii speciale a Parlamentului, care să stabilească modul în care vor fi numiți noii conducători ai instituțiilor de forță, astfel încât acestea să fie în afara influenței politice, iar instituțiile să fie depolitizate definitiv;
- prezentarea propunerilor de remanieră a Guvernului.

Imediat după audieri, deputații fracțiunii PLDM și ai fracțiunii de opoziție PCRM au votat Hotărârea cu privire la activitatea unor autorități ale statului¹⁶, prin care:

- a considerat nesatisfăcătoare activitatea Serviciului de Informații și Securitate, a Procuraturii Generale, a Comisiei Naționale a Pieței Financiare în exercitarea atribuțiilor lor legale;
- a propus Președintelui Parlamentului să inițieze, în cel mult 7 zile calendaristice, procedura de demitere a Procurorului General și a președintelui Comisiei Naționale a Pieței Financiare;
- l-a eliberat din funcție pe directorul Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova;
- a obligat Primul-ministru să informeze Parlamentul, în termen de 14 zile calendaristice, despre acțiunile întreprinse privind remanierile de cadre din Guvernul Republicii Moldova.

Aplicare practică: În rezultatul Hotărârii adoptate de Parlament, directorii SIS și CNPF au fost eliberați din funcțiile deținute, directorul CNPF păstrându-și însă calitatea de membru al Comisiei. Directorii CNPF și al SIS au fost demisi de Parlament fără ca rapoartele despre activitatea instituțiilor pe care le conduceau să fie audiate de Parlament și cele două funcții rămân vacante și pînă în prezent. Nu au urmat propuneri de revocare din funcție a Procurorului General și nici remanieri guvernamentale, primul-ministru nu a informat Parlamentul despre remanierile din Guvern. În Parlament nu a fost creată o Comisie specială și nu fost examinate proiecte de legi care ar fi propus mecanisme de depolitizare a instituțiilor vizate și a altor instituții de drept.

4.2. Rapoarte care nu au fost audiate și dezbătute de Parlament

Raportul Guvernului privind activitatea în anul 2010. Parlamentul nu a audiat în ședință plenară Raportul anual al Guvernului¹⁷. Conform art.127 din Regulamentul Parlamentului¹⁸:

- anual, în luna aprilie, Guvernul, în ședința în plen a Parlamentului, prezintă raportul anual al activității sale;

¹⁵ Textul raportului este disponibil pe adresa web: <http://www.gov.md/libview.php?l=ro&idc=436&id=4389>.

¹⁶ HP nr.197/13.10.2011

¹⁷ Un raport al Guvernului a fost plasat pe pagina web www.gov.md, însă conținutul acestuia este superficial, nu corespunde cerințelor unui document de raportare și nu este bazat pe executarea planurilor de acțiuni ale Guvernului.

¹⁸ Aprobat prin Legea nr.797-XIII din 02.04.1996.

- raportul se distribuie deputaților cu cel puțin 10 zile înainte de ședința plenară la care acesta va fi audiat;
- în plenul Parlamentului, raportul Guvernului se prezintă de către Primul-ministru;
- pe marginea raportului prezentat, un deputat poate adresa cel mult două întrebări.

Raportul privind respectarea drepturilor omului. Art.34 al Legii cu privire la avocații parlamentari stipulează expres¹⁹:

- pînă la data de 15 martie, Centrul pentru Drepturile Omului prezintă Parlamentului un raport despre respectarea drepturilor omului în decursul anului precedent;
- Concomitent, în Parlament se discută informația despre activitatea Centrului pentru Drepturile Omului, prezentată de Comisia pentru drepturile omului, și propunerile în vederea îmbunătățirii acestei activități.

Raportul asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și patrimoniului public. Legea Curții de Conturi, în art.8, stabilea că Curtea de Conturi prezintă anual Parlamentului „cître 15 iulie” raportul asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și patrimoniului public, care se examinează în ședință plenară a Parlamentului²⁰. După expirarea termenului stabilit expres de lege, Parlamentul a operat modificări²¹, prin care a stabilit că Raportul Curții de Conturi urmează a fi prezentat Parlamentului „cître 10 octombrie”²².

Raportul anual activitatea Agenției Naționale de Protecție a Concurenței. Legea nr.1103/30.06.2000 cu privire la protecția concurenței²³ prevede că directorul ANPC prezintă Parlamentului darea de seamă despre activitatea ANPC.

Raportul anual privind activitatea Agenției Naționale de Reglementare în Energetică. Conform art.4/2 al Legii nr.1525/19.02.98 cu privire la energetică, directorul general al Consiliului de administrație prezintă Parlamentului raport despre activitatea Agenției în anul precedent.

Raportul privind activitatea Comisiei Naționale a Pieței Financiare. Art.2 al Legii 192/12.11.98 privind Comisia Națională a Pieței Financiare stabilește obligația Comisiei de a prezenta anual Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului raportul asupra activității sale și asupra funcționării pieței financiare nebancale.

Raportul privind activitatea Serviciului de Informații și Securitate. Art.20 alin.(2) din Legea 753/23.12.99 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova stabilește că Serviciul prezintă, în modul stabilit, anual Parlamentului, în ședință plenară, rapoarte privind desfășurarea activității sale.

4.3. Hotărîri adoptate în temeiul exercitării funcției de control parlamentar

Hotărîrea cu privire la raportul anual al Consiliului Coordonator al Audiovizualului²⁴. Conform deciziei parlamentului pe marginea audierii, în termen de 60 de zile, Consiliul Coordonator al Audiovizualului urma să prezinte în plenul Parlamentului:

- o nouă strategie de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale (2011-2015);
- un plan de acțiuni în vederea promovării procesului de digitalizare în Republica Moldova;

¹⁹ Legea nr.1349/17.10.97 cu privire la avocații parlamentari.

²⁰ Legea nr.261-XVI din 5 decembrie 2008

²¹ Legea nr.183 din 28.07.2011 pentru modificarea articolului 8 din Legea Curții de Conturi.

²² Raportul respectiv, pentru anul 2010, a fost examinat abia la finele anului 2011.

²³ Pct.19 din Regulamentul aprobat prin Legea nr.1103/30.06.2000.

²⁴ HP nr.72 din 08.04.2011

- un plan de acțiuni pentru implementarea Directivei 2010/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 martie 2010 privind serviciile mass-mediei audiovizuale.

Aplicare practică: Nici unul din actele respective nu a fost examinat și aprobat de Parlament pe parcursul anului 2011.

Hotărîrea cu privire la raportul Comisiei de anchetă a Parlamentului privind elucidarea circumstanțelor votării și semnării Legii pentru modificarea și completarea Legii privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător (cunoscută ca „Legea taxei cazino”)²⁵. Conform hotărîrii:

- Raportul și materialele respective ale Comisiei de anchetă a Parlamentului au fost remise Procuraturii Generale în vederea stabilirii componentei de infracțiune pe acest caz, cu informarea ulterioară a Parlamentului, în termen de 3 luni;
- Biroul permanent al Parlamentului urma să asigure elaborarea și adoptarea Regulamentului Secretariatului Parlamentului și instrucțiunii cu privire la circulația proiectelor de acte legislative în Parlament;
- Secretarul general al Parlamentului urma să asigure perfecționarea fișelor de post ale funcționarilor Secretariatului;
- Aparatul Președintelui Republicii Moldova urma să modifice Regulamentul Aparatului și fișele de post ale funcționarilor.

Aplicare practică: Procuratura Generală nu a comunicat nici un rezultat privind examinarea materialelor Comisie de anchetă; Biroul permanent al Parlamentului nu a aprobat Regulamentul Secretariatului Parlamentului și nici Instrucțiunile privind circulație proiectelor de acte legislative; Președintele RM nu a modificat Regulamentul Aparatului Președintelui²⁶. Nu se cunosc informații despre modificarea fișelor de post ale funcționarilor Aparatului Parlamentului și ai Aparatului Președintelui RM.

Hotărîri asupra rapoartelor Curții de Conturi privind anii 2008, 2009, 2010. Într-o singură zi, la finele anului 2011, Parlamentul a examinat și aprobat hotărîri privind rapoartele Curții de Conturi:

- asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice în exercițiul bugetar 2008²⁷;
- asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și a patrimoniului public în exercițiul bugetar 2009²⁸;
- asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și a patrimoniului public în exercițiul bugetar 2010²⁹.

Aplicare practică: Hotărîrile aprobate obligau la promovarea unor măsuri cu caracter de reglementare legislativă și normativă, dezvoltarea tehnologiilor informaționale moderne în activitatea de audit; promovarea transparenței prin o mai bună și completă informare a Parlamentului; promovarea transparenței, responsabilității și integrității în cadrul managementului financiar și al performanței administrației publice; perfecționarea activității Curții de Conturi ș.a. Informații despre executarea respectivelor decizii ale Parlamentului lipsesc.

²⁵ HP nr.198 din 13.10.2011.

²⁶ Informații privind aprobarea actelor respective și documentele propriu-zise nu au fost date publicității pînă la finele lunii ianuarie 2012.

²⁷ HP nr.246 din 08.12.2011.

²⁸ HP nr.247 din 08.12.2011.

²⁹ HP nr.248 din 08.12.2011.

4.3. Raporturile dintre deputați și Curtea Constituțională

Deputații în Parlament au la dispoziție și mecanismul de control constituțional care se realizează prin verificarea constituționalității actelor legislative și normative emise de Parlament, Guvern și Președintele Republicii Moldova.

În anul 2011, cele mai multe sesizări la Curtea Constituțională au fost depuse de către deputații în Parlament – în total 17 sesizări. Dintre sesizările depuse, 4 au avut ca autori deputați reprezentând fracțiunile parlamentare aflate la guvernare, iar 14 sesizări au fost semnate de către deputații din fracțiunea parlamentară de opoziție – PCRM. Din cele 14 sesizări ale deputaților PCRM, doar 9 au fost acceptate spre examinare de către Curtea Constituțională și în 5 dintre ele deputații de opoziție au avut câștig de cauză.

În același timp, pe parcursul anului 2011 au fost înregistrate tendințe îngrijorătoare, de neexecutare a hotărârilor Curții Constituționale și nesocotire a indicațiilor acesteia privind perfecționarea legislației. Astfel, în anul 2011 au fost:

- adoptate 6 hotărâri ale Curții Constituționale prin care a fost constatată neconstituționalitatea unor acte legislative;
- expediate 9 adrese privind necesitatea lichidării unor lacune legislative și normative.

Conform datelor Curții Constituționale³⁰, doar o hotărâre a Curții Constituționale a fost executată și nici una din adrese nu a fost pusă în aplicare prin înlăturarea omisiunilor.

Concluzii privind activitatea de control parlamentar:

- controlul parlamentar, deși constituie una din funcțiile esențiale ale Parlamentului, rămâne inefficient în Republica Moldova;
- Parlamentul nu exercită control eficient nici asupra executivului, nici asupra instituțiilor independente aflate sub control parlamentar;
- deputații și organele de lucru ale Parlamentului nu dispun de mijloacele umane, tehnice și resurse informaționale necesare pentru exercitarea eficientă a funcției de control parlamentar;
- din cauza funcției slabe de control, nu este verificată și consolidată eficiența legilor, nivelul de aplicare, implementare și executare a acestora;
- nici opoziția parlamentară, care poate contribui esențial la exercitarea funcției de control parlamentar, nu depune eforturi considerabile în acest sens, preferând mijloacele luptei politice active sau boicotarea în locul metodelor de cercetare, analiză și intervenție legislativă calificată;
- adoptarea unor acte care din start trezesc îndoieli privind constituționalitatea prevederilor incluse și neglijarea hotărârilor Curții Constituționale constituie un proces îngrijorător, care trebuie curmat cât mai curând.

³⁰ Raportul anual al Curții Constituționale, http://constcourt.md/file/Publicatii/rezumat_Raport%20CCM%202011.pdf.

Secțiunea 5. ACTIVITATEA DEPUTAȚILOR

Pentru evaluarea activității deputaților, sînt relevante aspecte vizînd:

- participarea (prezența) la ședințele plenare;
- inițiativele legislative înregistrate în procedură parlamentară;
- luările de cuvînt asupra proiectelor de legi;
- activitățile politice: declarații, întrebări și interpelări.

Informații depline despre aspectele enunțate și cuprinzînd activitatea fiecărui parlamentar sînt expuse în sintezele întocmite de Secretariatul Parlamentului și plasate pe pagina web a Parlamentului³¹. În această secțiune vor fi prezentate sinteze statistice grupate pe fracțiuni parlamentare, precum și clasamente ale celor mai activi și a celor mai pasivi deputați din actuala legislatură.

5.1. Ședințele plenare

În anul 2011 Parlamentul s-a convocat în 61 de ședințe plenare, inclusiv 3 ședințe speciale (fără rezultat, dedicate procedurii de alegere a Președintelui Republicii Moldova). Conform Regulamentului Parlamentului³², ședințele în plen ale legislativului trebuie să se desfășoare, de regulă, de două ori pe săptămîină, joi și vineri.

Analiza statistică a ședințelor potențiale și celor real desfășurate de Parlament în anul 2011 relevă următoarele date (Fig. 7):

Fig. 7. Numărul de ședințe plenare din anul 2011

Numărul de săptămîni / ședințe plenare (potențiale)	Numărul de ședințe plenare ordinare (real desfășurate)	Număr / Procent de ședințe ratate (care puteau fi desfășurate)
43 săptămîni / 86 ședințe potențiale	58 ședințe ordinare	28 ședințe / 32% ratate

Fig. 8. Topul deputaților cu cele mai multe lipse de la ședințele plenare în sesiunea de toamnă³³

Nr.	Numele și prenumele	Fracțiunea parlamentară	Numărul ședințelor plenare de la care a lipsit (indiferent de motiv)	Lipse nemotivate
1	Apostolachi Iurie	PLDM	12	0
2	Tkaciuk Mark	PCRM	7	6
3	Voronin Vladimir	PCRM	7	7
4	Grișciuc Simion	PLDM	5	5
5	Candu Andrian	PDM	4	4
6	Ceban Ion	PCRM	4	4
7	Ghilețchi Valeriu	PLDM	4	0
8	Mironic Ala	PCRM	4	2
9	Petrenco Grigore	PCRM	4	1
10	Godea Mihai	neafiliat	4	2

Un număr de 32 de deputați (circa 1/3 din numărul total)³⁴ au fost prezenți la toate ședințele Parlamentului din sesiunea de toamnă-iarnă 2011. Dintre aceștia:

³¹ Pagina web www.parlament.md, rubrica „Societatea civilă”, secțiunea „Rapoarte”.

³² Art.102 din Regulamentul Parlamentului.

³³ Topul deputaților ce au lipsit de la ședințele plenare este bazat doar pe datele din sesiunea de toamnă-iarnă 2011, deoarece în sesiunea de primăvară, fracțiunea PCRM a boicotat o mare parte a ședințelor în semn de protest politic, însă aceste lipse au fost reflectate în evidența oficială ca „nemotivate”.

- 14 deputați sînt membri ai fracțiunii PLDM;
- 11 deputați sînt membri ai fracțiunii PDM;
- 4 deputați sînt membri ai fracțiunii PL;
- 3 deputați sînt membri ai fracțiunii PCRM.

5.2. Inițiativele legislative ale deputaților

Deputații au drept de inițiativă legislativă în temeiul art.73 al Constituției și în exercitarea acestui drept, ei pot prezenta în Parlament proiecte de legi, proiecte de hotărîri ale Parlamentului și propuneri legislative³⁵.

Analiza statistică a inițiativelor înregistrate de deputați permite întocmirea unui top al celor mai activi parlamentari (*Fig.9*)

Fig.9. Topul deputaților cu cele mai multe inițiative legislative înregistrate

Nr.	Numele / Prenumele	Fracțiunea parlamentară	Numărul total de inițiative legislative depuse în Parlament	Numărul de inițiative individuale (din total)
1	Popa Victor	PL	37	25
2	Munteanu Valeriu	PL	36	15
3	Deliu Tudor	PLDM	20	4
4	Fusu Corina	PL	19	4
5	Brega Gheorghe	PL	17	4
6	Cojocaru Vadim	PL	15	2
7	Ioniță Veaceslav	PLDM	15	5
8	Apolschii Risa	PDM	14	5
9	Sîrbu Serghei	PCRM	13	1
10	Cimbriciuc Alexandru	PLDM	12	3

Cu regret, informația publicată de Secretariatul Parlamentului nu permite evidențierea informațiilor despre numărul de inițiative legislative care au fost acceptate și adoptate de Parlament, pentru a stabili randamentul activității deputaților și a efectua analiza calitativă a activității lor.

Aceleași date statistice publicate de Secretariatul Parlamentului permit întocmirea unui top al deputaților care nu au avut nici o inițiativă legislativă înregistrată pe parcursul primului an de activitate (*Fig.10*).

Fig.10. Lista deputaților care nu au înregistrat nici o inițiativă legislativă

Numele / Prenumele	Fracțiunea parlamentară
Abramciuc Veronica	PCRM
Babenco Oleg	PCRM
Bannicov Alexandr	PCRM
Dodon Igor	PCRM
Filipov Serghei	PCRM
Mironic Ala	PCRM
Morcov Ghenadie	PCRM
Panciu Vasile	PCRM
Plahotniuc Vladimir	PDM
Popa Gheorghe	PCRM

³⁴ Lista deputaților prezenți la toate ședințele plenare din sesiunea de toamnă-iarnă 2011 este expusă în Anexa 1 la Raport.

³⁵ Art.47 ș.a. din Regulamentul Parlamentului.

5.3. Luări de cuvânt asupra proiectelor de acte legislative

La dezbaterile proiectelor de legi, deputații au dreptul la luări de cuvânt, în cadrul cărora pot susține ori respinge proiectele de acte legislative, pot formula amendamente sau propune inițierea dezbaterilor suplimentare. Informația statistică privind luările de cuvânt ale deputaților asupra proiectelor de acte legislative examinate în ședințele Parlamentului din anul 2011 permite constituirea următorului clasament (*Fig.11*)

Fig.11. Topul deputaților care au avut luări de cuvânt privind proiectele de acte legislative

Numele / Prenumele	Fracțiunea parlamentară	Luări de cuvânt privind proiecte de acte legislative
Godea Mihai	neafiliat	20
Ghimpu Mihai	PL	9
Dodon Igor	neafiliat	7
Munteanu Valeriu	PL	7
Stratan Valentina	PDM	7
Țap Iurie	PLDM	7
Ciobanu Ghenadie	PLDM	6
Butmalai Ion	PLDM	5
Mocanu Gheorghe	PLDM	5
Reidman Oleg	PCRM	5
Sîrbu Serghei	PCRM	5

5.4. Activități parlamentare cu caracter politic (declarații, întrebări și interpelări)

În exercitarea mandatului lor de reprezentanți ai poporului, deputații în Parlament pot face declarații, formula întrebări și interpelări la adresa guvernului și instituțiilor publice aflate sub control parlamentar.

Declarații

În anul 2011, din cei 101 deputați aleși în Parlament (+4 supleanți care au înlocuit deputați ce și-au depus mandatul pe parcursul anului), doar 24 de deputați au prezentat în plenul Parlamentului declarații cu caracter politic³⁶. Dintre aceștia:

- 3 deputați au prezentat câte 4 declarații;
- 6 deputați au prezentat câte 2 declarații;
- 15 deputați au prezentat câte 1 declarație.

Întrebări și interpelări

Informațiile cu privire la întrebările și interpelările deputaților sînt expuse pe pagina web a Parlamentului³⁷ începînd cu finele lunii septembrie 2011 și analiza statistică reflectă doar această perioadă. Conform datelor analizate, în perioada septembrie-decembrie 2011:

- 29 deputați (inclusiv 12 din majoritatea parlamentară) au formulat întrebări/interpelări înregistrate oficial în Parlament³⁸;
- au fost formulate un număr total de 58 de întrebări/interpelări;

³⁶ Anexa 2 la Raport.

³⁷ <http://parlament.md/Controlparlamentar/%C3%8Entreb%C4%83riinterpel%C4%83ri/tabid/65/Default.aspx>.

³⁸ Deputații pot formula întrebări și interpelări în scris, pe care nu le enunță public în plenul Parlamentului și a căror evidență o duc personal.

- 2 deputați au formulat câte 6 întrebări/interpelări; 2 deputați au formulat câte 4 întrebări/interpelări; 3 deputați au formulat câte 3 întrebări/interpelări; 8 deputați au formulat câte 2 întrebări/interpelări și 14 deputați au formulat câte o singură întrebare/interpelare.

5.5. Activități parlamentare obscure/care nu pot fi monitorizate plenar

Hotărîrea Parlamentului privind asigurarea dreptului la petiționare și programul de audiențe în Parlament reglementează³⁹: tipurile de petiții ce intră în competența Parlamentului; programul audiențelor în parlament și în teritoriu; obligativitatea analizei și sistematizării petițiilor adresate parlamentului într-o anumită perioadă de timp; publicarea rapoartelor semestriale și anuale privind petițiile și audiențele pe pagina web oficială a Parlamentului ș.a. Informații publice despre executarea și implementarea dispozițiilor hotărîrii respective nu există și activitatea privind petițiile, adresările și audiențele deputaților nu este cunoscută și nici nu poate fi apreciată ca eficientă.

Pînă în prezent, în activitatea Parlamentului Republicii Moldova rămîn neacoperite de procedurile de evidență statistică, transparență și informare publică un șir de activități și acțiuni importante, cum ar fi:

- randamentul „adoptării” inițiativelor legislative, pe subiecți;
- activitatea deputaților desemnați în Biroul permanent, în cadrul fracțiunilor parlamentare și a comisiilor permanente⁴⁰;
- intervențiile deputaților în procesul legislativ aflat în desfășurare – promovarea amendamentelor legislative⁴¹;
- votul personal al deputaților asupra proiectelor de acte legislative⁴².

Chiar dacă deputații nu poartă răspundere pentru opiniile și voturile exprimate, precum și pentru inactivitate, elucidarea informațiilor în cauză ar contribui la responsabilizarea politico-morală a deputaților și ar permite alegătorilor să își formeze opinii obiective asupra activității fiecărui ale public în parte.

Concluzii privind activitatea deputaților:

- un număr considerabil (40) de deputați nu au avut nici o luare de cuvînt pe marginea proiectelor de acte legislative dezbătute de Parlament, indiferent de cine era inițiatorul respectivelor proiecte: colegi-deputați, Guvern, Președintele RM;
- unii deputați co-semnează propuneri legislative doar pentru a bifa activitatea, în realitate nu se preocupă în mod consistent de esența documentelor respective, nu se implică în promovarea lor la ședințele plenare;
- consultarea deputaților cu proprii lor colegi de partid aflați în structurile executive pe marginea unor reglementări legislative este defectuoasă, există proiecte inițiate de deputații majorității parlamentare nu sunt susținute de executivul investit de această majoritate;
- numărul foarte mare de deputați care nu se manifestă în ședințele plenare prin luări de cuvînt, declarații, întrebări/interpelări denotă pasivitatea sau reticența unui procent considerabil de aleși ai poporului față de activitatea de bază, din cadrul ședințelor plenare ale legislativului;

³⁹ HP nr.104 din 28.05.2010.

⁴⁰ Lipsesc procese verbale publice ale ședințelor fracțiunilor, comisiilor parlamentare și ale Biroului permanent.

⁴¹ Amendamentele nu sînt date publicității împreună cu proiectele de acte legislative, o parte din acestea pot fi evaluate ulterior, la prezentarea rapoartelor comisiilor permanente, dar nu toate aceste rapoarte sunt publice și accesibile în termene optime.

⁴² Modul cum votează fiecare deputat în Parlament poate fi doar presupus ori elucidat prin cercetări tehnice speciale (verificarea înregistrărilor video). În același timp, Constituția și Regulamentul Parlamentului stabilesc că votul deputatului este deschis și doar în cazuri speciale poate fi secret.

- numărul relativ mare de deputați reprezentând majoritatea parlamentară care au formulat întrebări/interpelări denotă deficiențe de comunicare politică și de informare din partea executivului a reprezentanților puterii legislative care le-au acordat vot de încredere;
- transparentizarea activității comisiilor permanente, a Biroului permanent și a fracțiunilor parlamentare, introducerea votului electronic deschis ar spori responsabilitatea politico-morală a deputaților și ar contribui la informarea corectă a alegătorilor acestora;
- problema diferenței dintre întrebările, interpelările și petițiile deputaților rămîne nesoluționată și generează interpretări diferite, care în ultimă instanță, reduc din eficiența generală a mecanismului respectiv.

Secțiunea 6. TRANSPARENȚĂ ȘI COOPERAREA CU SOCIETATEA CIVILĂ

6.1. Cadrul legislativ-normativ privind asigurarea transparenței și cooperării cu societatea civilă

Legea 239/13.11.2008 privind transparența în procesul decizional stabilește că transparența procesului decizional în cazul Parlamentului se asigură în conformitate cu regulamentul de funcționare al acestuia (art.13 alin.(2) al Legii).

Prin Legea nr.72/04.05.2010, Regulamentul Parlamentului a fost completat cu prevederi care au stabilit posibilitățile și mecanismele de consultare publică asupra proiectelor de acte legislative examinate. Conform modificărilor, comisia permanentă sesizată în fond întocmește lista asociațiilor interesate pe domenii de activitate, organizează consultări publice și introduce în raportul său asupra proiectului de act legislativ rezultatele consultării publice

Prin Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă⁴³ au fost stabilite mecanismele cooperării Parlamentului cu societatea civilă, conform cărora:

- Parlamentul va desemna din cadrul Aparatului (Secretariatului) Parlamentului o subdiviziune responsabilă de relațiile cu societatea civilă;
- audieri publice vor fi organizate cel puțin o dată pe an de către fiecare comisie parlamentară permanentă întru consultarea organizațiilor societății civile în probleme de pe agenda Parlamentului sau în alte probleme de interes național;
- Președintele Parlamentului va convoca o conferință anuală, cu participarea reprezentanților organizațiilor societății civile, precum și a reprezentanților din cadrul Parlamentului;
- contribuțiile organizațiilor societății civile vor fi luate în considerare cu condiția că vor fi înaintate în termen de 15 zile lucrătoare de la data plasării proiectelor de acte legislative pe web-site-ul Parlamentului sau de la solicitarea expresă a Parlamentului;
- recepționarea contribuțiilor va fi confirmată, inclusiv sub forma unui răspuns în care se va comunica decizia privind acceptarea sau neacceptarea (deplină sau parțială) a contribuțiilor, cu argumentarea acestei decizii.

6.2. Aplicarea practică a mecanismelor transparenței și cooperării

În anul 2011, cooperarea dintre Parlament și organizațiile societății civile a avut caracter oscilant, dar nu pe deplin ordonat și coerent, cooperarea realizându-se în teme pe câteva domenii, de interes redus sau specializat. Evoluțiile pozitive pe care Parlamentul și Secretariatul acestuia le-au înregistrat în anul 2011 vizează:

- dezvoltarea noii pagini web a Parlamentului, sporirea și îmbunătățirea conținutului informațional al acesteia;
- elaborarea Strategiei de comunicare a Parlamentului pentru anii 2011-2014; elaborarea Planului de dezvoltare strategică a Secretariatului Parlamentului;
- activitatea parlamentului a devenit mai transparentă datorită interesului manifestat de mass-media și implicarea unor proiecte private în reflectarea ședințelor plenare ale legislativului (transmisiunea video online a ședințelor asigurată de www.privesc.eu) ș.a.

⁴³ HP 373/29.12.2005.

Prin Apelul⁴⁴ lansat la finele anului 2011, un grup reprezentativ de organizații ale societății civile au atenționat că Parlamentul Republicii Moldova nu aplică integral în cadrul activității sale dispozițiile și procedurile stabilite de Legea nr.239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional și de Regulamentul Parlamentului (art.49¹), cum ar fi:

- pe pagina web a Parlamentului nu sînt plasate regulile și procedurile de organizare și desfășurare a consultărilor publice;
- lipsesc anunțurile de organizare a consultărilor publice asupra proiectelor de acte legislative;
- nu este publicată informația despre coordonatorii procesului de consultare publică în cadrul comisiilor parlamentare;
- nu se asigură publicarea și consultarea la timp a proiectelor de acte legislative;
- lipsesc rapoartele anuale ale comisiilor parlamentare privind transparența în procesul decizional;
- nu sînt publicate procesele verbale ale ședințelor publice ale comisiilor permanente; este tărăgănată publicarea stenogramelor ședințelor plene.

Printre problemele care afectează transparența și imaginea legislativului Republicii Moldova este și publicarea cu întârziere / lipsa unor declarații de venit, averi și interese ale unor deputați și funcționari ai Secretariatului Parlamentului. Informația despre voturile exprimate de deputați, intervențiile legislative și de control ale acestora nu este sistematizată și oferită public, rapoartele în domeniu au caracter sumar și se realizează doar prin eforturile organizațiilor societății civile.

Alte obiecții și neajunsuri ale cooperării Parlamentului cu societatea civilă au fost legate de⁴⁵:

- omiterea organizării consultărilor publice de către majoritatea comisiilor parlamentare și a publicării rezultatelor consultărilor;
- actualizarea și funcționarea defectuoasă a paginii web a Parlamentului, lipsa pe pagina web a mai multor informații de interes public;
- nepublicarea sau publicarea incompletă a informațiilor de contact ale deputaților, ale organelor de lucru ale Parlamentului, ale funcționarilor responsabili de anumite activități;
- neîntocmirea raportului privind contribuțiile recepționate din partea reprezentanților societății civile, despre evenimentele de cooperare desfășurate la nivelul comisiilor permanente ale Parlamentului;
- neactualizarea informațiilor despre organizațiile selectate pentru colaborare cu comisiile permanente ale Parlamentului.

Concluzii privind transparența și colaborarea cu societatea civilă:

- Parlamentul nu a considerat necesar să pună în aplicare integrală un mecanism pe care tot Parlamentul l-a aprobat – transparența decizională și consultarea publicului;
- lipsa informațiilor de interes public și aplicarea defectuoasă sau nerespectarea dispozițiilor legale de către emitentul acestora – Parlamentul țării, reduce considerabil din cultura juridică a cetățenilor și sporește gradul de neacceptare a normelor juridice în societate;
- lipsa capacităților administrative și umane în cadrul Secretariatului parlamentului afectează procesul de consultare publică, iar lipsa de reacție sau respingerea neargumentată a contribuțiilor prezentate de societatea civilă descurajează asemenea contribuții în viitor.

⁴⁴ Anexa 3 la Raport.

⁴⁵ Referitor la neajunsurile cooperării a se vede și Stenograma Conferinței "Cooperare dintre Parlament și Societate Civilă" din 11.05.2011,

Secțiunea 7. RECOMANDĂRI

7.1. Recomandări privind cadrul legislativ-normativ de funcționare a Parlamentului:

- a) Regulamentul Parlamentului urmează a fi revizuit sub o serie de aspecte vizînd organele de lucru, secretariatul parlamentului, procesul legislativ și activitățile de control parlamentar eficient;
- b) legislația despre statutul deputatului urmează a fi supusă revizuirii generale și actualizată cu cerințele și realitățile actuale de activitate a parlamentarilor;
- c) urmează a fi sporită transparența funcționării și finanțării structurilor care asigură activitatea organelor de lucru ale parlamentului și a structurilor Secretariatul Parlamentului (număr de personal, obligațiile funcției, remunerare și stimulare; regulamente de interacțiune);
- d) fiecare deputat trebuie să dispună de personal calificat și de dotări tehnico-materiale care să-i ajute în exercitarea atribuțiilor de legiferare, de control și a funcției reprezentative.

7.2. Recomandări privind activitatea legislativă a Parlamentului:

- a) Parlamentul trebuie să își planifice activitatea și să se conducă de un program legislativ complex, pe durata legislaturii;
- b) accentul de bază în activitatea legislativă urmează a fi pus pe legile cadru și pe implementarea documentelor de politic adoptate anterior;
- c) intervențiile de modificare/completare a legislației anterioare trebuie să aibă caracter ordonat și să fie operate doar cazuri cînd lipsa intervenției generează prejudicii considerabile intereselor publice, să nu afecteze previzibilitate și stabilitatea legislației (securitatea raporturilor juridice);
- d) urmează a fi adoptate și puse în aplicare actele legislative care corespund cerințelor tehnicii legislative, nu contravin aquis-ului comunitar și pentru aplicarea cărora au fost identificate resursele (tehnice, financiare, umane) necesare.

7.3. Recomandări privind activitatea fracțiunilor parlamentare și a deputaților:

- a) deputații trebuie să urmărească randamentul intervențiilor legislative, să se implice pe tot parcursul procesului de promovare și examinare a proiectelor inițiate de ei și colegii de fracțiune politică;
- a) în procesul de legiferare nu trebuie neglijate drepturile opoziției parlamentare, aceasta trebuie să aibă posibilitatea să își aducă ideile pînă la examinare în ședința plenară (chiar cu riscul de a fi respinse);
- b) deputații din majoritatea parlamentară trebuie să se consulte permanent și eficient cu colegii lor din structurile executivului, pentru a evita respingerea proiectelor de legi nesustenabile;
- c) este necesară sporirea transparenței activității comisiilor permanente, a Biroului permanent și a fracțiunilor parlamentare;
- d) votul deschis al deputaților urmează a fi personalizat prin introducerea votului electronic și expunerea în acces public a informațiilor privind votarea deschisă pe toate proiectele de acte legislative;
- e) reglementările și procedurile vizînd întrebările, interpelările și petițiile deputaților urmează a fi precizate și eficientizate, pentru a nu permite interpretări și abuzuri de acest mekansim, dar nici eschivări de la solicitările legitime ale deputaților.

7.4. Recomandări privind activitatea de control parlamentar:

- a) stabilirea obligativității și planificării activităților de control parlamentar sistematic din partea autorilor actelor legislative și a comisiilor specializate ale Parlamentului prin introducerea modificărilor respective în Regulamentul Parlamentului;
- b) exercitarea controlului asupra calității și impactului actelor legislative adoptate;

- c) prezentarea periodică de către Guvern și alte autorități a informației privind executarea dispozițiilor despre aducerea actelor normative și legislative în concordanță cu actele legislative noi.
- d) Pentru eficientizarea activității de control parlamentar urmează a fi suplimentate resursele umane, tehnice, materiale, financiare și informaționale puse la dispoziția deputaților și organelor de lucru ale Parlamentului;
- e) Atitudinea față de executarea hotărârilor și recomandărilor (adreselor) Curții Constituționale a Republicii Moldova necesită revizuire serioasă și abordările în domeniu nu trebuie să fie privite prin prisma intereselor politice de moment, cin din punct de vedere al principiului supremației Constituției și caracterului definitiv al hotărârilor instanței de jurisdicție constituțională.

7.5. Recomandări privind transparența și informarea publică

- a) asigurarea funcționalității, actualizării și accesibilității permanente a paginii web www.parlament.md, corectarea erorilor și disfuncțiilor acesteia;
- b) publicarea pe pagina web oficială www.parlament.md a:
 - proceselor-verbale ale ședințelor publice ale Biroului permanent, ale comisiilor parlamentare ale ședințelor fracțiunilor parlamentare;
 - înregistrărilor audio ale ședințelor Parlamentului și a stenogramelor ședințelor Parlamentului;
 - proiectelor de acte legislative supuse consultării publice în Parlament, cu toate actele de însoțire (note informative, tabelele de divergențe, evaluări de impact etc.);
 - declarațiilor de venituri, averi și declarațiile de interese ale deputaților și funcționarilor Secretariatului Parlamentului (începând cu anul 2009);
 - pozelor, CV-urilor și datelor de contact ale tuturor deputaților în Parlament;
 - informațiilor despre actele legislative aflate pe agenda Parlamentului, inclusiv a informațiilor despre autorii acestora, stadiul de examinare, modificările survenite.
- c) publicarea și consultarea publică asupra amendamentelor înaintate de deputați la proiectele de legi;
- d) punerea în aplicare plenară în cadrul Parlamentului a mecanismelor transparenței decizionale stabilite de legislația în domeniu;
- e) respectarea plenară și aplicarea cu bună credință a principiilor și mecanismelor cooperării Parlamentului cu societatea civilă;
- f) sporirea capacităților administrative și umane din cadrul Secretariatului Parlamentului, implementarea prioritara a Strategiei de comunicare a Parlamentului.

ANEXE

*Anexa 1. Lista deputaților care au fost prezenți la toate
ședințele plenare în sesiunea de toamnă-iarnă 2011*

Nr.	Numele și Prenumele	Fracțiunea parlamentară
1	Agache Anghel	PLDM
2	Deliu Tudor	PLDM
3	Streleț Valeriu	PLDM
4	Cimbriciuc Alexandru	PLDM
5	Butmalai Ion	PLDM
6	Olaru Nicolae	PLDM
7	Pleşca Nae-Simion	PLDM
8	Ciobanu Maria	PLDM
9	Vacarciuc Andrei	PLDM
10	Știrbate Petru	PLDM
11	Frumosu Maria	PLDM
12	Nasu Maria	PLDM
13	Chiorescu Iurie	PLDM
14	Focșa Gheorghe	PLDM
15	Lupu Marian	PDM
16	Plahotniuc Vladimir	PDM
17	Diacov Dumitru	PDM
18	Botnari Vasile	PDM
19	Stoianoglo Alexandru	PDM
20	Apolschi Raisa	PDM
21	Bolboceanu Iurie	PDM
22	Guma Valeriu	PDM
23	Brașovschi Gheorghe	PDM
24	Sîrbu Oleg	PDM
25	Țulea Oleg	PDM
26	Popa Victor	PL
27	Cojocaru Vadim	PL
28	Brega Gheorghe	PL
29	Saharneau Vladimir	PL
30	Chistruga Zinaida	PCRM
31	Reșetnciov Artur	PCRM
32	Sîrbu Serghei	PCRM

Anexa 2.
Informații privind activitatea deputaților în perioada ianuarie-decembrie 2011⁴⁶

nr. crt.	Numele / Prenume deputat	Inițiative legislative înregistrate în Parlament		Luări de cuvânt pe marginea proiectelor de acte legislative	Declarații
		individual	în grup		
1.	Abramciuc Veronica			1	
2.	Agache Angel		1		
3.	Anghel Gheorghe		4	3	
4.	Apolschii Raisa	5	9		
5.	Apostolachi Iurie		4	2	
6.	Babenco Oleg				
7.	Balan Ion	3	4	3	1
8.	Balmoș Galina		4	2	
9.	Bannicov Alexandr				
10.	Bodnarenco Elena		1	3	
11.	Bodrug Oleg		8	3	
12.	Bolboceanu Iurie	4	5	2	
13.	Bondari Veaceslav		1		
14.	Botnari Vasile	1	1		
15.	Botnariuc Tatiana	1	2	2	
16.	Brașovschi Gheorghe		2		
17.	Brega Gheorghe	4	13	1	1
18.	Butmalai Ion	2	6	5	2
19.	Candu Andrian		2	2	
20.	Ceban Ion		4	1	2
21.	Chistruga Zinaida		7		
22.	Cimbriuc Alexandru	3	9	1	
23.	Ciobanu Ghenadie	2	8	6	2
24.	Ciobanu Maria		7	3	2
25.	Chiorescu Iurie		7	1	1
26.	Cobzac Grigore		1	2	
27.	Cojocaru Vadim	2	13		
28.	Corman Igor	1	3		
29.	Deliu Tudor	4	16	3	
30.	Diacov Dumitru		4	4	
31.	Dimitriu Anatolie		4	2	
32.	Dodon Igor			7	
33.	Domenti Oxana	1	3	3	
34.	Filipov Serghei				
35.	Frumosu Elena		2	4	
36.	Furdui Simion	1	2		
37.	Fusu Corina	4	15	2	1
38.	Gagauz Miron	1			
39.	Garizan Oleg		1	1	
40.	Ghilețchi Valeriu	1	7	2	
41.	Ghimpu Mihai		4	9	
42.	Godea Mihai	2		20	4
43.	Gorilă Anatolie	1	1	2	
44.	Greceanii Zinaida		1	1	
45.	Grișciuc Simion		5		
46.	Guma Valeriu	8	2	2	1
47.	Guțu Ana		10	1	
48.	Hadârcă Ion		8	2	
49.	Hotineanu Vladimir		9	1	1

⁴⁶ Tabelul este întocmit în baza informație statistice difuzate de Secretariatul Parlamentului și publicate pe pagina web a Parlamentului.

50.	Ionaș Ivan		4		
51.	Ioniță Veaceslav	5	10		
52.	Ivanov Violeta		1	1	
53.	Jantuan Stella		2		
54.	Juravschi Nicolae	1	10		2
55.	Lucinschi Chiril	1	7	1	
56.	Lupan Vladimir		7	3	
57.	Lupu Marian	2	1	1	
58.	Mironic Alla				2
59.	Mișin Vadim		1	1	1
60.	Mîndru Victor		4	1	
61.	Mocan Mihail		1		
62.	Mocanu Gheorghe		4	5	1
63.	Morcov Ghenadie			4	
64.	Muntean Iurie		6	1	1
65.	Munteanu Valeriu	15	21	7	
66.	Mușuc Eduard	2	1	2	1
67.	Nasu Maria		3	2	
68.	Olaru Nicolae		3		
69.	Palihovici Liliana	1	6	1	
70.	Panciu Vasili				
71.	Petkov Alexandr		6	1	
72.	Petrenco Grigore		8		1
73.	Plahotniuc Vladimir			1	
74.	Pleșca Nae-Simion		3	2	
75.	Poleanschi Mihail	1	1		
76.	Popa Gheorghe				
77.	Popa Victor	25	12		
78.	Postoico Maria		7		
79.	Reidman Oleg		8	5	
80.	Reșetnicov Artur		11	1	
81.	Saharneau Vladimir		10	4	4
82.	Sîrbu Oleg				
83.	Sîrbu Serghei	1	12	5	
84.	Starîș Constantin		5		
85.	Stati Sergiu		2		
86.	Stratan Valentina	3	4	7	1
87.	Stoianoglo Alexandru	1	4		
88.	Streleț Valeriu	2	7	3	4
89.	Șova Vasili		1		
90.	Știrbate Petru		6	2	
91.	Șupac Inna		4	2	1
92.	Tkaciuk Marc		4		
93.	Todua Zurabi		6		
94.	Țap Iurie	1	1	7	
95.	Toma Iurie		2		
96.	Țulea Oleg		1		
97.	Vacarciuc Andrei		5	1	
98.	Vieru Boris		10		
99.	Vitiuc Vladimir		4		
100.	Vlah Irina		3		
101.	Vlah Petru		4		
102.	Vremea Igor		9	2	1
103.	Voronin Vladimir		2	1	
104.	Zagorodnîi Anatolie		4		1
105.	Zaporojan Lilian		5	2	
TOTAL		112		185	39

Anexa 3.
Apelul pentru asigurarea transparenței și informării publice
în activitatea Parlamentului Republicii Moldova

Parlamentul Republicii Moldova reprezintă organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova, iar deputații aleși prin vot direct de către cetățeni poartă o responsabilitate comună în fața acestora, responsabilitate ce începe de la asigurarea transparenței activității parlamentare. Asigurarea informării publice și a transparenței în activitate constituie o obligație a aleșilor față de alegători și o modalitate de sporire a nivelului încrederii publice în instituția Parlamentului, încredere care, în ultima perioadă s-a redus considerabil și conform sondajelor de opinie, a atins cele mai joase cote din ultimii zece ani (circa 13.6 % în noiembrie 2011 comparativ cu 30% în noiembrie 2010, conform datelor Barometrului Opiniei Publice).

Organizațiile semnatare salută evoluțiile pozitive, pe care Parlamentul și Secretariatul acestuia le-au înregistrat în anul 2011: dezvoltarea noii pagini web a Parlamentului, sporirea și îmbunătățirea conținutului informațional al acesteia; elaborarea Strategiei de comunicare a Parlamentului pentru anii 2011-2014; elaborarea Planului de dezvoltare strategică a Secretariatului Parlamentului ș.a. Activitatea parlamentului a devenit mai transparentă datorită interesului manifestat de mass-media și implicarea unor proiecte private în reflectarea ședințelor plenare ale legislativului (transmisiunea video online a ședințelor asigurată de www.privesc.eu).

Constatăm totuși, că în pofida dinamicii pozitive, Parlamentul Republicii Moldova continuă să ramână restanțier în asigurarea transparenței procesului decizional și a informării publice despre activitatea sa cotidiană. Considerăm regretabilă neaplicarea în cadrul activității Parlamentului a dispozițiilor și procedurilor stabilite de Legea nr.239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional și de Regulamentul Parlamentului (art.49¹): pe pagina web a Parlamentului nu sînt plasate regulile și procedurile de organizare și desfășurare a consultărilor publice; lipsesc anunțurile de organizare a consultărilor publice asupra proiectelor de acte legislative; nu este publicată informația despre coordonatorii procesului de consultare publică în cadrul comisiilor parlamentare; nu se asigură publicarea și consultarea la timp a proiectelor de acte legislative; lipsesc rapoartele anuale ale comisiilor parlamentare privind transparența în procesul decizional; nu sînt publicate procesele verbale ale ședințelor publice ale comisiilor permanente; este târăgănată publicarea stenogramelor ședințelor plenare etc. Printre problemele care afectează transparența și imaginea legislativului Republicii Moldova este și publicarea cu întârziere sau chiar lipsa unor declarații de venit, averi și interese ale unor deputați și funcționari ai Secretariatului Parlamentului. Informația despre voturile exprimate de deputați, intervențiile legislative și de control ale acestora nu este sistematizată și oferită public, rapoartele în domeniu au caracter sumar și se realizează doar prin eforturile organizațiilor societății civile.

Lipsa informațiilor de interes public și aplicarea defectuoasă sau nerespectarea dispozițiilor legale de către însuși emitentul principal al acestora – Parlamentul țării, reduce considerabil din cultura juridică a cetățenilor și sporește gradul de neacceptare a normelor juridice ce reglementează toate domeniile vieții sociale, contribuie la creșterea nihilismului juridic.

Pornind de la constatările făcute, Organizațiile semnatare ale prezentului Apel solicită Parlamentului Republicii Moldova să asigure publicarea pe pagina sa oficială de internet (www.parlament.md), începînd cu 1 februarie 2012, a următoarelor informații:

1. Procesele-verbale ale ședințelor publice ale Biroului permanent al Parlamentului, ale comisiilor parlamentare permanente, speciale și de anchetă.
2. Înregistrarea audio a ședințelor Parlamentului și plasarea tuturor stenogramelor existente ale ședințelor Parlamentului (începînd cu anul 1990), spre acces public, publicarea stenogramelor ședințelor curente în termen restrîns.
3. Regulile și procedurile de organizare și desfășurare a consultărilor publice de către comisiile parlamentare.
4. Proiectele de acte legislative supuse consultării publice în Parlament, cu toate actele necesare (note de informare, tabelele de divergențe, evaluări de impact etc.).
5. Anunțurile privind organizarea ședințelor publice ale Biroului permanent al Parlamentului, ale comisiilor parlamentare permanente, speciale și de anchetă (cu menționarea datei ședinței, locului și persoanei de contact).
6. Indicarea în anunțurile de presă a datelor de contact ale persoanelor responsabile de comunicarea cu mass-media și altor persoanele interesate/implicate în respectivele activități.
7. Indicarea în anunțurile și comunicatele de presă a datele de contact ale coordonatorilor procesului de consultare din cadrul comisiilor permanente, secretariatul Parlamentului.
8. Toate declarațiile de venituri, averi și declarațiile de interese ale deputaților și funcționarilor Secretariatului Parlamentului (începînd cu anul 2009).
9. Poze, CV-uri și date de contact (e-mail, telefon, fax) ale tuturor deputaților în Parlament.
10. Informația despre actele legislative aflate pe agenda Parlamentului, inclusiv informații despre autorii acestora, stadiul de examinare, modificările survenite în procedura legislativă parcursă.

Informațiile menționate nu au caracter secret, publicarea acestora nu presupune costuri suplimentare din moment ce există deja în format electronic în arhivele Parlamentului. În schimb, publicarea acestor informații din oficiu va constitui o dovadă în plus că Parlamentul respectă drepturile alegătorilor și ale oricărui cetățean, că legislativul asigură accesul la informațiile de interes public. Acțiunile respective vor constitui un pas important spre eficientizarea și creșterea transparenței instituției Parlamentului, asigurând sporirea încrederii în această instituție fundamentală a statului Republica Moldova. Indirect, aceste măsuri vor contribui la asigurarea unui grad mai înalt de respect și aplicare a actelor emenate de la instituția legislativă.

Organizații semnatare:

1. **Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT)**
2. **Asociația Investitorilor Străini (FIA)**
3. **Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC)**
4. **Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii „Memoria”**
5. **Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM)**
6. **Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC)**
7. **Centrul „Acces-Info”**
8. **Centrul de Resurse „Tineri și Liberi”**
9. **Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CReDO)**
10. **Centrul EXPERT-GRUP**
11. **Asociația „Terra – 1530”**
12. **Mișcarea Ecologistă din Moldova**
13. **Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”**
14. **Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate**
15. **Organizația „Gender-Centru”**
16. **Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS „Viitorul”)**
17. **Alianța Centrelor Comunitare de Acces la Informație și Instruire din Moldova**
18. **Institutul de Politici Publice (IPP)**
19. **Centrul de Resurse Juridice (CRJ)**
20. **Institutul pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului**
21. **Clubul Politic al Femeilor 50/50**
22. **Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI)**
23. **Centrul de Informații „GENDERDOC-M”**
24. **Asociația pentru Politică Externă (APE)**
25. **Asociația „Femeia pentru Societatea Contemporană” (AFSC)**
26. **Fundația Est Europeană Moldova**
27. **Transparency International-Moldova**
28. **Asociația de Dezvoltare social-culturală „DELFIN”**
29. **Asociația pentru Transparență și Dezvoltare Civică**
30. **Secretariatul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte**
31. **Asociația „MOȘTENITORII”**
32. **Agenția pentru Dezvoltare Regională (ADR) „Habitat”**
33. **Organizația „Generația Mea”**
34. **Organizația „Always Together”**
35. **Asociația Presei Electronice din Moldova (APEL)**
36. **Organizația „Вдохновение”**